

Оля Нормативність усного професійного мовлення: правила наголошування слів.

Усне мовлення - це така форма реалізації мови, яка виражається за допомогою звуків, являє собою процес говоріння і є первинною формою існування мови.

Важливим елементом усного мовлення є інтонація. За допомогою інтонації у текст вносять різні смислові та емоційні відтінки. Фраза, проказана "перехідною інтонацією", здається непереконливою та малозначущою. Правдивість, природність інтонації забезпечить можливість мовцеві не тільки сказати, але й бути почутим.

Інтонаційна виразність усного мовлення передбачає вміння використовувати різні види наголосу, враховувати темп мовлення, робити паузи, змінювати висоту тону.

Наголос - це основний елемент інтонації, який пов'язаний з виділенням складу у слові або слова у реченні, фразі.

Є такі основні види наголосу - словесний, логічний, синтагматичний, фразовий.

Словесний наголос служить для фонетичного об'єднання слова. Виділення одного із складів відбувається трьома способами: підвищенням тону, посиленням голосу, збільшенням тривалості звучання. Відповідно до цього розрізняють наголос - тонічний, динамічний, кількісний. В українській мові основним фонетичним засобом є посилення м'язової напруженості, а кількісний елемент і довгота відіграють допоміжну роль. Наприклад, у слові **корисний** наголошеним є другий склад, порівняно з першим і останнім складами він промовляється з відчутними змінами в голосі - **корисний?**, а також **одинадцять**, **черговий**, **новий**, **завжди**, **український** та ін.

На думку мовознавців, "правильне наголошування важливе для збереження не тільки внормованості, а й характерного для українця мелодійного, пісенно-плинного ладу мовлення". Наголос у слові засвоюється природно, в поєднанні зі значенням та звучанням. Попри те, що наголос в українській мові не є фіксованим, тобто не закріплений за якимось складом у слові, як, наприклад, у чеській - на першому, у польській - на передостанньому чи у французькій - на останньому, особливих труднощів для носіїв мови він не викликає. Кожен українець підсвідомо розрізняє за допомогою наголосу значення слів **замок** і **замок**, **мука** і **мука** чи форми слів **слова** і **слова**, **сестри** і **сестри**" **дорога** і **дорога**.

Системність у наголошуванні українських слів існує і виявляється в об'єднанні певних груп слів одним правилом, а саме:

1. Іменники із суфіксом -к- у формі множині мають, як правило, наголос на кінцевому складі, напр.: **книжки**, **голки**, **папки**.

2. Віддієслівні трискладові іменники на -нн(я) здебільшого зберігають місце наголосу дієслова, від якого утворилися, напр.: читати - читання, писати - писання, пізнати - пізнання.

Пам'ятаючи про смислорозрізнявальну функцію наголосу, не слід плутати слова, наприклад, об'єднання і об'єднання, що відрізняються значенням.

3. У префіксальних віддієслівних іменниках наголос падає на префікс, напр.: виняток, випадок, ви́клик, ви́робіток, за́гадка, при́казка, по́свідка, по́значка, але́: вимóва

4. Іменники, що поєднуються з числівниками два, три, чотири у формі називного відмінка множини, мають наголос родового відмінка однини, напр.: два бра́ти, три томі́, чоти́ри сині́.

5. Іменники з частинами -лог, -метр мають наголос на останньому складі, напр.: моноло́г, діало́г, некроло́г, катало́г, кіломе́тр, сантиме́тр, міліме́тр

6. Числівники другого десятка мають наголос на складі на, напр.: одина́дцять, двана́дцять, трина́дцять, чотирна́дцять.

7. Числівник один, одно (одне) у формах непрямих відмінків має наголос на останньому складі, напр.: одного́, одному́, одні́м.

Місце наголосу змінюється у прийменниково-числівникових словосполученнях типу один до одного, один на одного.

8. Вказівні, присвійні займенники виявляють подібну до числівника один закономірність, пор.: цього́, того́, мого́, твого́, свого́, але до цього́, до того́.

9. Варто запам'ятати місце наголосу деяких часто вживаних прикметників, напр.: корисний, черговий, судовий, пересічний і пересічний

10. Особові форми дієслів теперішнього часу (1 особи однини і множини) часто мають наголос на кінцевому складі, напр.: пишú, берú, кажú, несú, йдемо́, несе́мо, бере́мо. Наголос у дієслові прошу залежить від значення: прошу "будь ласка" і прошу "дія за значенням дієслова просити**.

11. Чоловічі імена типу Андрійко, Василько, Семенко, Орест також форма родового відмінка імені Тарас - Тараса мають наголос на другому складі.,

У ряді випадків слова можуть мати подвійне наголошування, яке допускає літературна норма і фіксують лексикографічні праці, напр.: користування або користування, вітчизняний або вітчизняний, помилка або поми́лка. Існування таких груп слів вказує на те, що в галузі наголошення весь час відбуваються живі й активні процеси, що ведуть до витіснення одних наголосів іншими, до виділення одного основного наголосу і закріплення за іншим якихось семантичних, стилістичних або

навіть словотвірних функцій. З погляду звичайного літературного усного мовлення паралельні наголоси можна не розглядати як негативне явище, однак у разі усного монологічного мовлення чергування паралельних наголосів справляє враження неохайності мовлення і вибір одного основного наголосу є природним і абсолютно необхідним.

Маркіян Л. Мовні та позамовні засоби спілкування: мовленнєва майстерність і техніка мовлення. Роль інтонації у мовленнєвій виразності: мелодика, темп, голос мовця.

Мовні та позамовні засоби спілкування відображають важливу роль у передачі повідомлень та емоцій між людьми. Мовленнєва майстерність та техніка мовлення важливі для ефективного спілкування. Основна увага звертається на інтонацію, яка впливає на мовленнєву виразність.

Мовленнєва майстерність і техніка мовлення

1. Мовленнєва майстерність: Це вміння використовувати мову на високому рівні, дотримуючись правил граматики, лексики, синтаксису та стилістики. Це охоплює вміння правильно будувати речення, вибирати відповідні слова, дотримуватися мовних норм.

2. Техніка мовлення: Це вміння ефективно використовувати засоби мовлення для досягнення певної мети. Це включає в себе вміння аргументувати, переконувати, впливати на слухачів, відповідати на запитання тощо.

Роль інтонації у мовленнєвій виразності

Інтонація — це зміна висоти, сили та тембру голосу під час мовлення. Ця аспект мовлення має значущий вплив на сприйняття повідомлення та виразність мови. Розглянемо основні аспекти інтонації:

1. Мелодика: Мелодика включає зміни висоти голосу під час мовлення.

Правильна мелодика дозволяє відобразити емоційний стан та акцентувати певні частини мовлення.

2. Темп: Темп мовлення впливає на сприйняття повідомлення. Швидке мовлення може створити враження збудженості або невпевненості, тоді як повільне мовлення може надати вагу важливим аспектам.

3. Голос мовця: Голос мовця також є важливим. Емоційний, чіткий та відповідно налаштований голос може значно покращити виразність мовлення та його сприйняття.

Інтонація важлива для передачі емоцій, наголосу на ключових аспектах, створення акценту та збереження інтересу співрозмовника. Опанування цими аспектами сприяє покращенню комунікативних навичок та ефективного спілкування.

Софія Орфоепічні норми української мови, засоби милозвучності.

Орфоепія - це галузь мовознавства, яка вивчає звучання мови, включаючи вимову, інтонацію, а також правила наголосу та вимови окремих звуків.

Українська орфоепія вивчає правила вимови українських слів.

Основні орфоепічні норми української мови включають:

1. Голосні звуки:

- Українська має 6 голосних звуків: а, е, є, и, і, о, у, і їх різновиди в ненаголошених складах.

- Важливо правильно вимовляти ці звуки, особливо в ненаголошених складах.

2. Приголосні звуки:

- Українська має багато приголосних звуків, які можуть мати різні варіанти вимови в залежності від місця в слові та приголосного, що його оточує.

3. Наголос:

- Наголос може падати на різні склади слова, і це може змінювати його значення. Важливо правильно розміщувати наголос в словах.

4. Ненаголошені голосні:

- У ненаголошених складах голосні можуть мати різні варіанти вимови, наприклад, "о" може бути вимовлене як [o], [a], [y] та інші.

5. Правила зміни звуків:

- Деякі приголосні можуть змінювати свій звук в залежності від місця в слові (наприклад, м'який знак).

6. Групи приголосних:

- Деякі приголосні можуть утворювати специфічні групи (наприклад, "ч" + "с" вимовляється як [чс]).

7. Акання та окання:

- У різних діалектах української мови можуть бути різні правила вимови, особливо щодо деяких приголосних.

8. Акценти та вимова іншомовних слів:

- Слова, запозичені з інших мов, можуть мати відмінну вимову.

Щодо засобів милозвучності, це включає в себе:

- Гармонія голосних та приголосних.
- Різноманіття ритму та інтонації.
- Уникання нагромадження приголосних.
- Плавний перехід від одного звуку до іншого.

Важливо пам'ятати, що українська мова має свої регіональні особливості вимови, тому можуть існувати відмінності у вимові слів в різних частинах України.

Маркіян Г. Види і жанри усного професійного мовлення.

Основними формами вираження усного ділового мовлення є монолог та діалог. Залежно від змісту, призначення, способу проголошення й обставин спілкування виділяють такі жанри усного публічного монологічного мовлення: доповідь, промова, виступ, повідомлення.

Доповідь - це одна із найпоширеніших форм публічного мовлення.

Доповідь може бути політичною, діловою, звітною, науковою.

Промова - публічний виступ, присвячений злободенній, суспільно значущій темі. Виголошують на мітингах, масових зборах. Загальна мета може полягати в тому, щоб розважити, інформувати, надихнути, переконати, закликати до дії. Розрізняють промови розважальні, інформаційні, агітаційні, вітальні.

Виступ - це короткотривале усне мовлення з приводу одного чи кількох питань (на зборах, нарадах, ділових засіданнях, конференціях, сесіях, відкритих слуханнях, семінарах тощо). Поширеним є виступ за доповіддю (дебати). У такому виступі орієнтовно має бути вступна частина (вказівка на предмет обговорення), основна частина (виклад власних поглядів на певне питання), висновки (пропозиції, оцінка роботи).

Повідомлення - невелика доповідь на якусь тему. Якщо тема широка, пишуть доповідь, вузька - повідомлення.

Олена Невербальні засоби професійного спілкування.

Успіх професійної педагогічної діяльності зумовлений багатьма факторами, серед яких чільне місце посідає вміння спілкуватися. Комунікативні здібності, поряд з дидактичними та організаційними, входять в структуру педагогічних здібностей, якими повинен володіти кожний педагог. Слід підкреслити, що, крім вербальних засобів, в педагогічній діяльності використовуються і невербальні засоби спілкування: зовнішність, міміка, жести, поза, якими не варто нехтувати.

Фізіономічна маска – домінуючий вираз обличчя людини, що формується впродовж життя під впливом думок, які переважають, почуттів, ставлень. Одяг часто є свідченням професійної належності. Стиль одягу викликає у партнера по спілкуванню очікування певного способу поведінки. Жест – соціально сформований рух, що виражає певний психічний стан. Жести людини дуже різноманітні. Вони можуть бути комунікативними (заміняють мовлення у спілкуванні і виконують самостійну функцію, наприклад, піднімання руки для привітання при зустрічі); жестами підкреслення (супроводжують мовлення і посилюють його вплив); модальними (служать для вираження оцінки чи ставлення до ситуації).

Міміка і жести розвиваються як суспільні засоби комунікації, хоч деякі елементи є природженими. Міміка демонструє зміни виразу обличчя під час спілкування, які можуть означати сум, радість, задоволення, презирство, страх, обурення. Усвідомлений контроль за виразом обличчя допомагає людині підсилити зміст повідомлення, приховати або стримати свої емоції. Важливим елементом оптичної невербальної комунікації є окулістика – культура погляду як джерела інформації про людину. Погляд виражає найрізноманітніші почуття, а також є засобом впливу. Поглядом можна підтримати, підбадьорити людину і, навпаки, продемонструвати зневагу.

Зауважимо, що культура професійного педагогічного спілкування вимагає незначної затримки погляду на очах співрозмовника у ключові моменти бесіди. Під час ділового професійного спілкування бажано спрямувати свій погляд на чоло, перенісся співрозмовника, але не фіксувати постійно погляд на його очах. Водночас, слід підкреслити, що постійне відведення очей убік, явне уникнення візуального контакту інтерпретується у

західноєвропейській і американській культурах як скритість, нещирість або знервованість партнера по спілкуванню.

Слід відзначити, що невербальні засоби спілкування є не менш важливими, ніж вербальні. Деякі вітчизняні і зарубіжні вчені вважають, що понад 50% комунікації між людьми здійснюється за допомогою невербальних засобів спілкування, які можуть підсилювати або, навпаки, послабити дію вербальних засобів. Так, невербальні засоби спілкування доповнюють і уточнюють вербальну форму спілкування; невербальні сигнали, такі, як характерний рух головою, що означає «так або «ні», жест, знак можуть замінювати слова і вирази; невербальні сигнали (рухи, пози, міміка, жести) дають можливість виразити почуття й емоції в гіперболізованому плані: здивування, обурення, смуток, страх, радість, хоч насправді людина не переживає так сильно, як хоче продемонструвати це партнерові; невербальні сигнали-регулятори, які передаються поглядом в процесі зорового контакту, можуть бути задіяні для контролю і регуляції ділової бесіди. Наприклад, партнери поглядом повідомляють один одного, що уважно слухають, що стимулює подальшу бесіду.

Віка Український мовленнєвий етикет. Тональності спілкування.

Мовленнєвий етикет – це система правил та норм мовленнєвої поведінки, які регулюють спосіб спілкування та взаємодії в різних ситуаціях ввічливого контакту зі співбесідником. Правила соціальної поведінки людини, які виробилися впродовж усієї культурної еволюції людства і враховують його соціально – історичний досвід, становлять поняття «етикет». Етикет— вироблені суспільством норми поведінки. За ступенем ритуалізації поведінки виділяють три різні види етикету: Повсякденний, okazіональний, святковий. Етикет має багаторівневу будову:

- вербальний (словесний) рівень (етикетні вислови привітання, прощання, подяки, вибачення тощо);
- паралінгвістичний рівень (темп мовлення, гучність, інтонація);
- кінетичний рівень (жести, міміка, пози);
- проксемічний рівень (стандартні дистанції спілкування, почесне місце для гостей тощо).

За умовами і змістом мовленнєвих ситуацій розрізняють 17 різновидів мовленнєвого етикету:

Вітання, звертання, знайомство, запрошення, прохання, порада, пропозиція, погодження, вибачення, незгода, відмова, скарга, втішання, комплімент, несхвалення, поздоровлення, вдячність, прощання.

В офіційному спілкуванні особливе значення мають ті види мовленнєвого етикету, які представляють категорію ввічливості, а саме: звертання, вітання, прощання, подяка, вибачення, прохання.

Відбором мовленнєвих формул створюється відповідна тональність – ступінь утримання стичних норм взаємодії як показник інтелігентності співбесідника. У європейському мовному ареалі виділяють такі тональності:

- висока
- нейтральна
- звичайна
- фамільярна
- вульгарна

Висока тональність вживається на урочистостях, прийомах.

Нейтральна тональність в офіційних установах (з керівництвом, підлеглими).

Звичайна тональність – спілкування в сфері побуту (магазині, лікарні, театрі).

Фамільярна тональність – спілкування в колі друзів, сім'ї.

Вульгарна тональність – в сфері неконтрольованих ситуацій.

Український мовленнєвий етикет взяв 3 тональності:

- висока
- звичайна
- дружня

Оля **Завдання 1. Повторіть акцентуаційні норми (норми наголошування слів) в українській мові. Поставте наголоси у словах.**

Байдуже, барометр, буду, валовий, вести, видання, випадок, виразний, височина, витрати, вичерпна відповідь, візьму, вольтметр, вугілля, вчення, глиняний, гуртожиток, громадянин, ґрунтовий, два брати, дециметр, діалог, довідник, до мене, довідник, живопис, завжди, занести, запитання, зокрема, каталог, квартал, мармуровий, мене, мережа, міліметр, надбання, некролог, нема мене, ненавидіти, нести, новий, обкладинка, одинадцять, перехідний,

пишу, пізнання, плачу, позначка, показник, помилка, переріз, псевдонім, разом, речовина, ринковий, рукопис, сповна, течія, три шляхи, ходжу, цифровий, черговий, широко.

Абичий, бавовництво, адресний, гідрометр, дипломатія, меблевий, відвозити, задарма, католицький, легеневий, гаданий, інженерія, зубожіти, газдівський, лавровий, жовтизна, ідете, молодик, дерматологічний, малиновий, зручний, дрова, гуртожиток, кулінарія, чотирнадцять, урочистий, дочка, спина, заслання, твого, мого, загадка, бюлетень, кропива.

Андрій Завдання 2. З'ясуйте значення поданих слів. У яких словах наголос виступає засобом семантичної диференціації, а у яких впливає на граматичні особливості?

На́званий – назва́ний, ру́ки – руки́, ба́жаний – бажáний, пта́шник – пташні́к, нові́ни – новині́, назавжди́ – назавжди́, ні́коли – ніколи, сло́ва – слова́, ко́ристь – користи́, об'є́днання – об'єдна́ння, різно́вид – різновид, перенос́ний – переносни́й, ви́года – вигода; запал – запал, ко́лос – колос, терен – терен, лупа – лупа, броня – броня; і́рис – ірис, хаос – хаос; батьківщина – батьківщина, безрозмі́рний – безрозмірний; деревина – деревина; ліка́рський – лікарський; са́га – сага; шко́да – шкода; я́кось – якось; атласни́й – атласний; адре́сний – адресний; вершко́вий – вершковий, відо́мість – відомість.

(Обережно!! Це писав чатгпт)

1. **На́званий – назва́ний:** У першому випадку наголос на першому складі, це минулий час від дієслова “називати”. У другому випадку - це прикметник.
2. **Ру́ки – руки́:** У першому випадку - це форма множини від іменника “рука”, у другому - це форма однини від іменника “рука” у родовому відмінку.
3. **Ба́жаний – бажáний:** Обидва слова є прикметниками, але з різним наголосом. Перше слово означає бажання чогось, друге - процес бажання.
4. **Пта́шник – пташні́к:** Перше слово означає людину, яка займається птахами, друге - місце, де живуть птахи.
5. **Нові́ни – новині́:** Перше слово означає інформацію або повідомлення, друге - це форма множини від іменника “новина” у родовому відмінку.
6. **Назавжди́ – назавжди́:** Обидва слова означають те ж саме - щось, що триває безкінечно, але з різним наголосом.
1. **Ні́коли – ніколи:** У першому випадку це заперечне слово, що вказує на відсутність дії. У другому випадку - це прислівник, що вказує на час дії.
2. **Сло́ва – слова́:** У першому випадку - це форма множини від іменника “слово”, у другому - це форма однини від іменника “слово” у родовому відмінку.
3. **Ко́ристь – користи́:** Обидва слова є іменниками, але з різним наголосом. Перше слово означає користь або вигоду, друге - процес користування.
4. **Об'є́днання – об'єдна́ння:** Перше слово означає процес об'єднання, друге - результат цього процесу.

5. **Різно́вид – різновид:** Перше слово означає різновид якогось виду, друге - процес створення різновиду.
1. **Пере́носний – переносний:** Обидва слова є прикметниками, але з різним наголосом. Перше слово означає щось, що можна перенести з місця на місце, друге - процес перенесення.
2. **Ви́года – вигода:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає користь або перевагу.
3. **Запа́л – запал:** У першому випадку це іменник, що означає ентузіазм або страсть. У другому випадку - це іменник, що означає запальний пристрій.
4. **Коло́с – колос:** У першому випадку це іменник, що означає зерновий стебло. У другому випадку - це іменник, що означає великий, могутній.
5. **Тере́н – терен:** Обидва слова є іменниками, але з різним наголосом. Перше слово означає рослину з роду терен, друге - процес росту терена.
6. **Лу́па – лупа:** У першому випадку це іменник, що означає збільшувальне скло. У другому випадку - це іменник, що означає шкіряний обрив.
1. **Бро́ня – броня:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає захисне обладнання.
2. **Іри́с – ірис:** У першому випадку це іменник, що означає вид квіткових рослин. У другому випадку - це іменник, що означає солодкий цукерку.
3. **Хао́с – хаос:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає стан повного беспорядку або сплутаності.
4. **Ба́тьківщина – батьківщина:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає країну походження особи.
5. **Безро́змірний – безрозмірний:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає щось, що не має вимірюваного розміру або обсягу.
6. **Дере́вина – деревина:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає дерев'яний матеріал.
1. **Ліка́рський – лікарський:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає щось, що стосується медицини або лікарів.
2. **Са́га – сага:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає довгий і складний розповідний твір, який охоплює кілька поколінь або важливих подій.
3. **Шко́да – шкода:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає втрату або пошкодження.
4. **Яко́сь – якось:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке використовується для вказівки на неопределенність або невизначеність.
5. **Атла́сний – атласний:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає щось, що зроблено з атласу або має властивості атласу.
6. **Адресний – адресний:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає щось, що стосується адреси.
7. **Вершкóвий – вершковий:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає щось, що містить вершки або зроблене з вершків.
8. **Відо́мість – відомість:** Це одне і те ж слово з однаковим наголосом, яке означає документ, що містить список осіб або речей.

Наголос може впливати на семантичне значення слова, але в цих прикладах всі слова мають однаковий наголос.

Маркіян Г. Завдання 3

Вставте, де потрібно, пропущені букви. Прочитайте, поясніть вимову й правопис слів.

Париж – паризький, Прага – праський, дорогий – дорожчий, вузький – вужчий, соняшник, сердечна хвороба, сердечна людина, студент – студентський, книга – у книжці, юшка – у юшці, кіготь – кігті, радитися – ти радишся, сміятися – ти смієшся, він сміється, невістка – невістці, їздити – їжджу.

Паризький: г, ж, з + -ськ(ий), -ств(о) = -зьк(ий), -зтв(о). Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів.

Праський: г, ж, з + -ськ(ий), -ств(о) = -зьк(ий), -зтв(о). Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів.

Дорожчий: Зміни приголосних у прикметниках і прислівниках вищого ступеня порівняння.

Вужчий: у вищому ступені прикметників г, ж, з перед суфіксом -ш- змінюються на -жч-.

Соняшник: це виняток у правилі зміни приголосних перед суфіксом -н- ; звуки г, х перед цим суфіксом — на ж, ш.

Студентський. зміни приголосних перед -СЬК-(ИЙ), -СТВ-(О).

Кігті: відхилення в чергуванні О — І, Е — І.

Радишся: приголосні ж, ч, ш, щ, т(ь) у давальному та місцевому відмінках іменників (жін. р.) та в дієсловах перед постфіксом -ся на письмі зберігаються у слові радишся.

Невістці: у групах приголосних -стц-, -стч-.

Їжджу: відбувається чергування —зд на ждж.

Ласько Завдання 4. Форми поданих слів замініть так, щоб ненаголошені е, и в коренях слів були наголошеними. Порівняйте вимову цих звуків у різних позиціях.

зерно - зерна

широкий - широко

зимовий - зимний
пекти - пекар
дерево - дерева
шептати - шепіт
земельний - підземний
кленок - клен
веселощі - весело
синенький - синій
легенький - легко
блискавиця - блискавка
величний - велично
вербовий - вербний
хитається - похитування
тесати - тешеш
синок - син

Софія Завдання 5. Підготуйте 10 запитань для Ваших одногрупників щодо знання ними основних правил комунікативного етикету.

1. Що таке "невербальна комунікація"?

- Відповідь: Невербальна комунікація - це передача інформації без використання словесних засобів, таких як жести, міміка, погляд, тон голосу та інші.

2. Які основні правила невербальної комунікації включають в себе?

- Відповідь: Дотримання ангажованості, правильна міміка та жести, контакт очей, правильний тон голосу тощо.

3. Що означає "активне слухання" в контексті комунікації?

- Відповідь: Активне слухання означає уважне та зацікавлене вислуховування іншої особи, виявлення інтересу до її висловлювань та власних емоцій.

4. Чому важливо дотримуватися основних правил етикету при спілкуванні на роботі чи в навчальному закладі?

- Відповідь: Це допомагає створити позитивний сприйняття вас як професійної та дотримливої особи, сприяє підтриманню гармонійних відносин.

5. Як вірно обирати час та місце для обговорення серйозних питань чи критики?

- Відповідь: Обговорення серйозних питань краще проводити в приватному та спокійному оточенні, обов'язково обираючи підходячий час.

6. Чому важливо бути уважним до культурних особливостей співрозмовника в комунікації з іноземцями?

- Відповідь: Це допомагає уникнути можливих недорозумінь та конфліктів, сприяє побудові позитивних міжнародних відносин.

7. Як слід вибачатися, якщо ви зробили помилку в комунікації?

- Відповідь: Слід вибачитися відкрито та щиро, визнаючи свою помилку та намагаючись виправити ситуацію.

8. Як виявляти повагу до іншої особи під час спілкування?

- Відповідь: Виявляти повагу можна шляхом уважного вислуховування, дотримання основних правил невербальної комунікації та ввічливого висловлювання.

9. Чому важливо бути уважним до власної мови та тону в комунікації?

- Відповідь: Власна мова та тон можуть впливати на сприйняття вас іншими, вони можуть передати ваш стан, настрій та емоції.

10. Яким чином можна підтримувати позитивний спілкувальний клімат у колективі?

- Відповідь: Це можна робити шляхом ввічливості, взаємоповаги, допомоги та підтримки колег.

Андрій Завдання 6. Знайдіть серед висловів мовленнєвого етикету зразки нейтральної тональності

1. **Доброго ранку. Добрий день. Добридень. Добрий вечір. Вечір добрий. Добровечір. Здрастуйте. Здорові будьте. Доброго здоров'я. Скільки літ. Привіт. Вітаю. Салют.**

2. **До побачення. До завтра. Вибачте, мені час. На все добре. До зустрічі. Бувай. Бувайте здорові. Усього найкращого. Вітання всім. Прощайте. Тим часом. Хай вам щастить. Сподіваюся, ми скоро побачимось. Бажаю добре провести час. Щасливо. Добраніч.**

3. **Дякую. Щиро дякую. Спасибі. Велике спасибі. Красно дякую. Вельми дякую. Дуже дякую. Висловлюю вдячність. Дозвольте висловити вдячність. Глибоко вдячний. Складаю подяку. Дуже вдячний за Вашу турботу. Дуже вдячний за щиросердний прийом. Дякую від усього серця.**

4. **Так. Напевно. Обов'язково. Безперечно. Безсумнівно. Безумовно. Звичайно. Будь ласка. Прошу. Гаразд. Добре. З радістю. Ще б пак. Авжеж. Чудово. Не заперечую. Ви маєте рацію.**

5. **Ні, дякую. Дякую, не треба. На жаль, ні. Ні, це не так. Ні, я не можу. Це неможливо. Ви помиляєтесь. Я не поділяю Вашої думки. Я іншої**

думки. Шкода, але я мушу відмовитися. Про це не може бути й мови. Не варто про це нагадувати.

6. **Вибачте.** Пробачте, що турбую Вас. **Перепрошую.** Мені дуже шкода. Не згадуйте про це. Даруйте за клопіт. **Вибачте,** що завдав стільки клопоту. Прошу вибачення.

7. Невже? Це не так? Не може бути! О! Тільки уявіть собі! Хто б міг подумати! Я не можу повірити цьому. Як дивно! Як ви мене здивували! Подумати тільки!

Віка **Завдання 7.** Знайдіть помилки у запропонованих мовних формулах, запишіть правильні варіанти. З'ясуйте, у яких етикетних ситуаціях можна їх використати.

1. Я вибачаюсь. 2. Моя фамілія Кривенко. 3. Даруйте, але Ви не відповіли на питання. 4. Я до Вас по такому ділу. 5. До зустрічі через пару днів. 6. Скажіть, будь ласка, скільки годин. 7. Ви вірно вчинили. 8. Ви, безперечно, праві. 9. Я розділяю Вашу стурбованість. 10. Вибачаюсь, але тут Ви не праві. 11. Усього Вам самого найкращого. 12. Чи можна Вас поспитати? 13. Вибачаюсь, мені пора йти. 14. До слідуєчої зустрічі. 15. Давайте попрощаємося. 16. Усього Вам самого найкращого. 17. Пока.

1. Вибачте мені. 2. Моє прізвище Кривенко. 3. Перепрошую, але Ви не відповіли на запитання. 4. Я звертаюсь до Вас з таким проханням. 5. До зустрічі за декілька днів. 6. Скажіть, будь ласка, котра година. 7. Ви правильно вчинили. 8. Ви, безперечно, маєте рацію. 9. Я розумію Вашу стурбованість. 10. Вибачте, але Ви не праві. 11. Усього Вам найкращого. 12. Чи можна у Вас запитати? 13. Вибачте, мені час йти. 14. До наступної зустрічі. 15. Прощаймося. 16. Усього Вам найкращого. 17. Бувайте

Олена **Завдання 8.** Вкажіть жести, за допомогою яких у процесі спілкування мовець може продемонструвати:

- а. вищість над співрозмовником _____
- б. незадоволення співрозмовником _____
- в. втрату інтересу до розмови _____
- г. відкритість _____
- д. намір закінчити розмову _____

Жести можуть бути важливим засобом вираження різних почуттів та інтенцій під час спілкування. Нижче наведено жести, які можуть допомогти мовцю продемонструвати різні стани та наміри у процесі спілкування:

а. Вищість над співрозмовником: Підняті брови та погляд зверху вниз, похитнути голову назад та підняти підборіддя, схрестити руки на грудях або поставити руки на талію.

б. Незадоволення співрозмовником: перекреслити руки на грудях або обхопити себе за лікті, схилення голови вперед і дивитися знизу вгору, може виникнути недбале махання рукою.

в. Втрата інтересу до розмови: засмученість на обличчі та вираз безвиразності, зниження ритму жестів та міміки, відвернення погляду від співрозмовника.

г. Відкритість: відкриті руки, розширені локті та відчинені долоні, важливо неперекресчувати руки або ноги, стійка поза з відкритими жестами.

д. Намір закінчити розмову: завершення розмови може бути виражено жестом руки, яка піднімається у вертикальному положенні, ненавмисно піднімаючи пальці. Скорочення та послаблення інтенсивності жестів і міміки. Погляд може відвертатися в іншому напрямку або опускатися.